№ 237 Դեկտեմբերի 22 Չորեքշաբթի 1882 Դեկտեմբերի 22 Չորեքշաբթի № 237

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ· Редакція ‹Мшакъ›

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Շամախուց: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Թիւրքիայից— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Նաւթի մասին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

—

Դեկտեմբերի 4-ին

Ահա քանի տարի է, որ Շամախու հասարակութիւնը չունի ժողովարան (սոբրանիէ), որտեղ նա կարողացած լինէր իր ազատ ժամերը և տօն օրերը անցկացնել: Երբ նշանակվեցաւ Շամախու գաւառապետ պ. Նաումենկօն, սա իր անխոնջ աշխատութեամբ ժողովեց 4,000 ր. աւելի փող, գտաւ մօտ 150 չափ անդամներ և նահանգապետի հրամանագրի հիման վրա բաց արաւ ժողովարանը: Բայց որովհետև ժողովարանի կանօնադրութիւնը դեռ ևս հաստատված չէր բարձր կառավարութեան կողմից, ուստի թէ հիմնադիր և թէ հասարակ անդամներից շատերը իրանց առաջիկայ նիստում նոյն իսկ պ. Նաումենկօին և հինգ էլ ջոկ հիմնադիր անդամներից ժամանակաւորապէս ընտրեցին այդ ժողովարանի ադմինիստրացիան և տնտեսականութիւնը վարելու համար:

Յիշեալ պարոնները, երբ պաշտօնապէս տեղեկութիւն ստացան թէ ժողովարանի կանօնադրութիւնը բարձր կառավարութիւնից արդէն հաստատված է, ամսիս 2-ին, երեկոյեան 6 ժամին, հրաւիրեցին քաղաքում լինող անդամներին ժողովարանի դահլիճը ստարշինաներ ընտրելու համար: Ժողովվածների թիւը 67 անդամներից էր բաղկացած, որը հաւասար էր անդամների մի երրորդականին: Հրաւիրված և ժողովված այդ անդամները կանօնադրութեան հիման վրա իրաւունք ունէին քննել ժողովարանի վերաբերեալ հարցերը, ուստի ծանուցումն անող պ. գաւառապետը առաջարկեց հասարակութեան երկու հարց. նախ՝ ցանկանում են նրանք ժամանակաւոր ընտրված ստարշինաների պաշտօն վարող անձանց, միաձայն, առանց քուէարկելու, ընդունել ստարշինա, թէ ոչ. և երկրորդ՝ եթէ չեն ցանկանում և կամենում են, որ նոր քուէարկութիւն լինի, այնժամանակ ի նկատի պիտի ունենան, որ ժողովարանի բոլոր անդամներին, որոնցից շատերը ուրիշ քաղաքներումն են, ցուցակ և տոմսակներ ուղարկելը և վերջը կանոնաւոր կերպով ստարշինաներ ընտրելը ամսից աւել կը տևի: Ժողովված անդամներից մի քանիսը, չը ճանաչելով իրանց և միւսների իրաւունքը, տեղերից բարձրանալով աղաղակում էին՝ մենք ամենքեանքս միաբերան ցանկանում ենք հներին, իսկ միւսները, աւելի խոհեմները, ցանկութիւն էին յայտնում, որ նոր ընտրողութիւն լինի քուէարկութեամբ կանօնադրութեան հիման վրա, որպէս զի ժողովարանի բացման սկզբից ամեն ինչ կանոնաւոր լինի և այլ ևս չը պատահեն այն մի քանի խոշոր սխալները, որ թոյլ էին տալիս իրանց կատարել ստարշինաների ժամանակաւոր պաշտօնակատարներից մի քանիսը:

Բայց այդ բոլոր վիճաբանութիւններից ոչինչ չը կայացաւ. տիրում էր կատարեալ բաբիլօնեան խառնակութիւն և գործը թողին կիսատ: Պ. գաւառապետը, իրան հիւանդ զգալով, թողեց հանդիսականներին և գնաց իր տունը: Նրա ետևից ցրվեցան անդամների շատ մասը, իսկ մնացածները պաշտօնակատար ստարշինաների մի քանիսի թելադրութեամբ նոյն գիշերը ցուցակ կազմելով, սրան նրան խնդրում էին, որ ստորագրեն թէ նրանից են ուզում ստարշինա ունենալ և նոր քուէարկութեան մէջ հարկաւորութիւն չունեն:

Շատ ակներև է, որ մտաւորապէս անզարգացած մարդիկ, ոչ մի ժամանակ ստարշինա չեն կարող լինել, նրանք չեն կարող ղեկավարել անդամներին և կառավարել ժողովարանը: Ուրեմն պիտի աշխատած ազատայ նիստերում, որ ստարշինաներ ընտրվեն խելացի մարդիկ, որպէս զի ժողովարանը կարողանայ ունենալ իր տևողութիւնը:

Ց.

—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Պ. բժիշկ Արամեանց գրելով «Մշակի» մի աւելորդ օրինակի, խնդրում է մեզ ուղարկել այդ օրինակը մի որ և է ազգային դպրոցին: Մենք այդ օրինակը կուղարկենք Քիլվար գիւղի դպրոցին:

—

Մեզ գրում են որ մի քանի օր առաջ Մանկունեին փոստով ուղարկել է Կ. Պօլիս 70,000 րուբլ: Այդ լուրը մեզ հաղորդում են որպէս կատարելապէս ստոյգ:

—

Մեզ գրում են հետևեալը: «Մօտ օրերումս Իգդիր-Մաւայում մի 17 տարեկան աղջկայ ծնողներ բռնութեամբ ստիպեցին նրան պսակվել մի երիտասարդի հետ, որին աղջիկը չէր սիրում և որի հետ չէր ուզում պսակվել: Աղջիկը լալիս էր ու աղաչում էր, որ չը պսակեն նրան չը սիրած մարդու հետ: Այն ժամանակ աղջկայ եղբայրը խենչալը հանելով սպառնաց նրան որ կը սպանի, եթէ չը համաձայնվի ամուսնանալ յիշեալ երիտասարդի հետ: Զարհուրված աղջիկը համաձայնվեց, բայց հարսանիքի միւս օրը արդէն բռնութեան թըշուառ զոհը հիւանդացաւ: Արդեօք երբ կը վերջանայ այս վատ սովորութիւնը մեզանում:»

—

Լսում ենք որ պ. Ալէքսանդր Նիկիտիչ Թայիրեանց, որ կալուածներ ունի Բաթումի մէջ, խոստացել է նիւթապէս օգնել Բաթումի հայոց դպրոցի և դպրոցին պատկանող հողի վրա կրպակների կառուցմանը: Նոյն պարոնը արդէն օգնել է, բաւական նշանաւոր գումար նուիրելով, Բաթումի հայոց եկեղեցու կառուցմանը:

—

Կիրակի, դեկտեմբերի 19-ին, տեղի ունեցաւ Արծրունու թատրօնում Թիֆլիսի հայոց Բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը: Վիճաբանութիւնները այնքան երկարացան, որ ժամանակ չը մնաց պաշտօնական անձանց ընտրութեան համար: Որոշվեցաւ 1000 րուբլ նշանակել նախահաշւի մէջ այլ և այլ բարեգործական նպատակների համար և նոյնպէս 1000 րուբլ չըքաւոր աշակերտներին օժանդակելու համար: Ընդ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՒԹԻ ՄԱՍԻՆ

—

Այս տարվայ Մօսկվայում կայացած Ռուս կայսերական Տեխնիկական ընկերութեան ժողովում մի առանձին ուշադրութեամբ քննվում էր ուրիշ տնտեսական և արդիւնաբերական հարցերի շարքում և նաւթային հարցը: Ժողովի IV բաժինը գրեթէ գլխաւորապէս զբաղված էր ամբողջ իր նիստերի ընթացքում այդ նշանաւոր հարցով, որը մանաւորապէս մեր երկրի և ընդհանրապէս բոլոր Ռուսաստանի տնտեսական կեանքում այսօր մի բարձր նշանակութիւն է ստացել: Որովհետև սպասելի էր, որ այդ ժողովում գիտնականները և մասնագէտները պիտի այդ հարցին մի որոշ կերպարանք տային, վասն որոյ, ինչպէս ամենայն մի հետաքրքրվող անհատ, և ես աշխատում էի թէև հեռուից, բայց փոքր ի շատէ ուշադրութեամբ հետևել հարցի այս կամ այն տեսակ արծարծվելուն լրագրութեան մէջ ամենայն մի տպագրված և ինձ հանդիպած տեղեկութիւնները մանրամասնօրէն ուսումնասիրելով: Այժմ քանի որ տեխնիկական ընկերութեան ժողովը աւարտել է իր նիստերը և նրա գործունէութեան հետևանքները արդէն յայտնի են—կարևոր եմ համարում առաջ բերել «Մըշակի» մէջ այն եզրակացութիւնը, որին հասել եմ իմ հետազօտութիւններից յետ: Սրանով յոյս ունեմ ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին նաւթային հարցի գլխաւոր կողմերի հետ աւելի հանգամանօրէն քան թէ այդ կատարել եմ մինչև այժմ, բայց մի և նոյն ժամանակ թող ներվի իմ առաջվայ յօդուածների մի քանի կէտերը նորից այստեղ կրկնել, որ անհրաժեշտ է թէ ներկայ յօդուածի ուղղութեան և թէ ընթերցողներին նաւթային արդիւնաբերութեան մասին աւելի պարզ գաղափար տալու համար: Հարցը շատ ծանր և դժուար է և ես չեմ համարձակվում փառահանալ, [illegible]

մամնութիւններով, բայց և այնպէս յուսով եմ ընթերցողներին ծանօթացնել նրա էական և գլխաւոր կէտերի հետ:

I.

Թէ Ամերիկայում և թէ արևելեան Անդրկովկասում նաւթային արդիւնաբերութիւնը զարթել է միաժամանակ, այն է 1859 թւականում: Մինչև այդ ժամանակը նաւթը թէև մասամբ յայտնի էր այն տեղի բնակիչներին, ուր նա բղխում էր գետնից, բայց ոչ ոք չը գիտէր թէ նա (նաւթը) լուռ ու մունջ երկրի խորքերում պարունակվում է այն ահագին քանակութեամբ, ինչպէս Ամերիկայի Պենսիլվանիայում, որը քսան տարվայ ընթացքում արտադրել է մէկ և կէս միլիարդ պուդից աւել և Բագուի Սաբունչի և Բալախանի գիւղերում, որոնք թէև մինչև օրս այդ թւի $^1/_{10}$ մասը հազիւ են արտադրել, բայց մօտիկ ապագայում խոստանում են դեռ անշարժ մնացող նաւթահորերի հետ—արտադրել նոյնչափ և գուցէ էլ աւելի: Բնութիւնը համր է, նա լեզու չունի, որ իր թանգագին գաղտնիքները բացատրի մարդկութեան, սակայն մարդկային հանճարը չէ վհատում այդ արգելքի առաջ, նա հնարում է գիտութիւն և սրա միջնորդութեամբ խօսացնում է բնութիւնը և շատ անգամ թափանցում նրա սրտի ամենախորին գաղտնիքները: Այդպէս ուրեմն բնութեան լեզուն գիտութիւնն է: Ո՞վ կը մտածէր մի որ և է քսանուհինգ տարի սրանից առաջ թէ Անդրկովկասի մի ծովեզրեայ աննշան գիւղաքաղաքը այսօր լուսաւոր երկիրներից պիտի ձգէ դէպի ինքը բազմատեսակ և բազմախնդիր օտարացիներին շըլացնելով նրանց իր առատ արդիւնաբերութեամբ:

Նաւթային արդիւնագործութեան առաջին սկզբնապատճառը թէ ամբողջ Ռուսաստանում և թէ Բագվում եղել է «Անդրկասպեան առևտրական ընկերութիւնը (Закаспійское торговое товарищество), որ այժմ անուանվում է «Բագուի նաւթային ընկերութիւն»,—իր հիմնադրի Վ. Ա. Կոկորևի ձեռնարկութեամբ, որը, դեռ մինչև Ամերիկայում նաւթ դուրս գալը, մտադրութիւն է ունեցել կառուցանել [illegible]

ինքնուրոյն բղխում է գազ *): Բայց երկարատև մտածողութիւնից յետ վերջապէս Կոկորևը իր միտքը իրագործում է 59 թւում, հռչակաւոր քիմիկոս Իուստուս Լիբիխի աջակցութեամբ: Այդ առաջին ֆոտօգէնագործարանը Կոկորևը կառուցանում է, իր ժամանակին համեմատ, բաւական մեծ գլխով, այն է տարեկան 50 հազար պուդ ֆոտօգէն պատրաստելու ոյժով և շնորհով գերմանացի Էյխլէր գիտնական քիմիկոսի, գործարանը օրըստօրէ սկսում է առաջադիմութիւն անել և արդիւնագործութիւնը վերականգնում է քիչ թէ շատ գիտնական հիմքի վրա: Կոկորևից յետոյ հետզհետէ երևան են գալիս և ուրիշ ձեռնարկողներ, այնպէս որ առաջին տասնեակ տարուց յետ Բագուի շրջակայքում ֆոտօգէնագործարանների թիւը հասնում է մինչև 45-ի, իսկ երկրորդ տասնեակ տարուց յետ, այն է 1879 թւականում՝ այդ թիւը արդէն հասնում է մինչև 195-ի: Ներկայ ժամանակը բոլոր Բագուի գործարանների թիւը երեք հարիւրից աւել է, թէև, դժբաղդաբար, վերջին երեք տարիների համար չունենք ճիշդ վիճակագրական տեղեկութիւններ:

Դեռ 1859 թւականում ոչ միայն ուրիշ տեղերում, այլ մինչև անգամ Բագուի մէջ ոչ ոքի յայտնի չէ եղել թէ ինչ ասել է ֆոտօգէն և նրա գործածութիւնը, բայց անցնելով մի տասը տարի, նրա արդիւնահանութեան քանակութիւնը հասնում է տարեկան մօտ 200 հազար պուդի, իսկ մի տասը տարի ժամանակամիջոցից ևս յետոյ մինչև $6^1/_2$ միլլիօն պուդ տարեկան *): 80 թւականում այդ թիւը աւելանում է և հասնում մինչև 8 միլլիօնի. 81 թւականում մօտ $11^1/_2$ մլ. իսկ այս տարի արդէն հասել է 13 միլլիօնի:

Առաջին տարիները արդիւնաբերութիւնը սպասելու չափ չէ կարողանում զարգանալ, որովհետև այդ ժամանակները նաւթահորերը գտնվելով կապալառութեան օրէնքի (откупная система) իրաւունքի ներքոյ կատարեալ կերպով չեն հարստահարվում, բայց 1872 թւականում տէրութիւնը նկատելով այդ արգելառիթը՝ ազատում է Բալախանի և Սաբունչի գիւղերի նաւթահորերը կապալից և նրանք աստիճանաբար անցնում են մասնաւոր ձեռնարկողների ձեռքը ու նաւթային արդիւնաբերութիւնը սկսում է մեծ քայլերով առաջ ընթանալ իր առաջադիմութեան ասպարիզում:

Դժբաղդաբար այդ առաջադիմութիւնը երկար չէ կարողանում շարունակվել. կապալառութեան խոչնդոտի փոխարէն ծագում է պատրաստի ֆոտօգէնի վրա նշանակված ծանր մաքսի խոչնդոտը և նաւթային արդիւնաբերութիւնը դարձեալ ընկնում է տագնապի մէջ: Սակայն 1877 թւականում, այդ ժամանակվայ Բագուի նահանգապետ Դ. Ստարօսելսկու աշխատութեամբ և խնդրանօք, տէրութիւնը մաքսը կրկին վերցնում է և ֆոտօգէնի արդիւնագործութիւնը այդ ժամանակից ստանալով լիակատար ազատութիւն, դարձեալ սկըսում է օրից օր զարգանալ մինչև ներկան. այսօր ահա նա հասնում է նշանաւոր քանակութեան և ով գիտէ ապագայում նա մինչև ո՛ր աստիճան կածի:

Արդիւնաբերութեան ծագման օրից առաջին տասնեակ տարիները ֆոտօգէնագործարանների թւի չափաւորութեան պատճառով գոյացող հում նաւթի գրեթէ ամենաչնչին մասն է արդիւնագործվում, այնպէս որ շատ հանքատէրեր չը կարողանալով հում նաւթը շահաւէտութեամբ սպառել ստիպված են լինում բաց թողնել դաշտերը, ուր նա ահագին լճեր կազմելով, անհետանում է անօգուտ թափանցելով կրկին երկրի խորքը: Բայց երկրորդ տասնեակ տարիները գործարանները շատանում են և հում նաւթը սակաւ առ սակաւ թանգանում է, այնպէս որ 75—77 թւերում նրա գինը հասնում է մինչև 18—22 կ. պուդին, սակայն այս գները ևս չեն նպաստում հանքահորերի արտադրած հում նաւթի ամբողջութեամբ արդիւնագործվելուն, ըստ որում այն հանքատէրերը, որոնց հորերը նաւթը արտադրում են ինքնուրոյն աղբիւրների նման (օրական 30—100 հազար պուդ) չեն կարողանում դուրս հոսող նաւթի առաջն առնել և պահեստներ չունենալով արձակում են աղբիւրները բաց դաշտերը: Այդպիսով [illegible]

---

*) Այս գիւղում կայ մի կրակապաշտական տաճար, ուր մինչև ներկայ թւականի սկիզբը երկրպագութիւն էր մատուցանում իր չաստուածին, երկրից բղխող կրակին, մի հնդկացի կրակապաշտ: Ծ. յօդուածագրի:

*) Տես «Соврем. состав. фотогенов. произ. С. Гулишамбаровъ, 1879 г. Баку. բրոշիւրը:

համար ժողովը աւելացրեց ընկերութեան խորհրդի քարտուղարի ռոճիկը:

—

Հետևեալ նկատողութիւնը ուղարկված է մեզ տպելու համար: «Հավլաբարի Շամքորեցւոց եկեղեցու գաւթում գանված նոր միացած ծխական դպրոցը օրից օր առաջ է գնում: Շուտով հին դպրոցի տեղ նորը պէտք է շինվի Ա. Գ. Թայիրեանցի ծախսով, որը արդէն ձեռնարկել է դպրոցի համար կալուածներ գնել: Դպրոցում այժմ գործում են երեք ուսուցիչներ որոնցից մէն, քահանան, ձրի է պարապում, իսկ միւսները քիչ ռոճիկով են բաւականանում: Առ այժմ դպրոցը պահպանվում է աշակերտներից ստացած ամսաթոշակով և քաղաքիս հայոց «Բարեգործական» ընկերութեան կողմից տուած նպաստով: Դպրոցում հիմնված է փոքրիկ մանկական գրադարան, որտեղ որպէս նուէր ստացվում են «Վարժարան» ամսագրի մանկական բաժնի հինգ օրինակ և մի օրինակ «Արձագանք» շաբաթաթերթի: Շամքորեցւոց եկեղեցու երեսփոխանը մի անշահասէր անձն է իր պաշտօնի մէջ: Նա շատ է հոգում թէ եկեղեցու և թէ դպրոցի մասին: Մինչդեռ Հաւլաբարի երկու արական սեռի դպրոցները իրանց անապահով լինելու պատճառով միանում են, բարեկարգվելու նպատակով, այդ երևոյթին հակառակ նոյն տեղի մի օրիորդական դպրոցի ուսուցիչները բաժանվում են դպրոցից և նոր օրիորդական դպրոց են հիմնում: Մենք դրա դէմ ոչինչ չէինք ունենալ ասելու, եթէ ճշմարիտ բարի նախանձից դրդված հիմնէին նոր դպրոցը և ոչ թէ հինը քանդելու նպատակով սկսէին իրանց գործը:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պոլիս, 8 դեկտեմբերի

Ազգային ամեն գործ դադրած է. պատրիարքի վերադարձն ի յաթոռն անձ միակ առարկայ ամեն խօսակցութեան: Ուրախութիւնը հայոց մէջ մեծ է, սակայն պաշտօնական կերպով աւելի մեծ ցոյց կը տրուի: Պատրիարքի և Սայիդ բաշայի տեսակցութիւնէ վերջ ալ Ներսէս սրբազան հայոց պատրիարք էր: Սակայն մեր Ազգ. ժողովը հրաժարած կը նկատէր պատրիարքը քանի որ 39 քուէներով ընդունած էր նրա հրաժարականը: Ներսէս սրբազան ամբողջապէս պատրիարք ըլլալու համար հարկ էր որ մեր ժողովն ալ իր որոշումը փոխէ: Դեկտմ. 3-ին ուրբաթ օր Ազգ. ժողովը գումարեցաւ այն նպատակաւ:—Նիստը մայր-եկեղեցւոյն տեղի ունէր:—Հազարաւոր հայեր դիմած են եկեղեցին և մօտակայ փողոցներն: Երեսփոխանք ստուար մեծամասնութեամբ ներկայ են: Ներսէս սրբազան Գատը-գիւղէն իջած կը սպասէ Երուսաղէմատունը, կից պատրիարքարանին:—Ժողովին կատենապետն է պ. Թիրեաքեան: Պ. ատենապետը յիշեցնելով պատրիարքի հրաժարելուն պարագայներն կը յայտարարէ թէ սուլթանը մերժած է սրբազանի հրաժարականը:—Ազգը, որ գանգատ մը չունէր իր պատրիարքին դէմ, ինքն ալ սիրով կընդունէր սուլթանի որոշումը: Որոշուեցաւ պատգամաւորութիւն մը խրկել սրբազանին յայտարարելով թէ Ազգ. ժողովն ալ իր նախորդ որոշումը ջնջած է:—Զորս անձերէ պատգամաւորութիւն մը, միանալով քաղաքական և կրօնական ժողովոց 28 անդամներու հետ կերթան Երուսաղէմատուն և անտի փառաւոր կերպով կը բերեն Ներսէս սրբազանը ժողովքին: Ոլորտընդոստ ծափահարութիւնք կողջունեն սրբազանի գալուստը: Արտմտեալ, հրաժարեալ երեսփոխանք կը հաշտուին իրենց ընկերակցաց հետ, ամեն խեռ կը վերջանայ: Սրբազանը գունատ է, յոյժ զգածեալ: Տարի մը բացակայ այդ ժողովէն, տարի մը ինչ յուզումներ, ինչ կորուստներ ազգին համար: Եկաւ արդեօք տառապանաց վերջը, թէ պատրանաց նոր դռներ կը բացուին: Ապագայն գիտէ: Սակայն անհնարին էր նայել Ներսէս սրբազանի դէմքը և խոր չը յուզուիլ: Այդ դէմքին վրայ կը կարդացուին հայ ազգին ամեն յոյսերը, մեր տառապանքները, մեր երազներն, տխուր իրականութիւններն: Յստակ յստակ, բայց տխուր ձայնով մը սրբազանը իր պաշտօնական յայտարարութիւններն կընէ. սիրոյ յորդորներ կը կարդայ ազգին: Միանալ աշխատել կը քարոզէ:—Բնական էր որ սրբազանի խօսքերն լաւ տպաւորութիւն մը ընէին:—Չեմ ուզեր հոս մի առ մի գրել այն ամեն դոհունակութեան նշաններն, այն ամեն կ ե ց ց է ն ե ր ն, այն ամեն ծափահարութիւններն որք յաճախ կը կրկնուէին:—Արեւելեան բնաւորութիւնիս սքանչելի առիթ մ'էր դըեր արտայայտուելու:—Այս հանդէսէ վերջ ժողովը կորոշէ շնորհակալութեան ուղերձներ գրել սուլթանին և Սաիտ բաշայի և նիստը կը վերջանայ:—Յետ նոտին սրբազանը պաշտօնապէս կերթայ պատրիարքարան ուր կղերին, երեսփոխանաց և ամեն կարգի ազգայնոց շնորհաւորութիւններն կընդունի: Շաբաթ երեկոյ Բերա փառաւոր թատերական ներկայացում կը տրուի ի պատիւ պատրիարքի վերադարձի: Կիրակի առաւօտ սրբազանը մայր-եկեղեցին պատարագ կընէ և կարեւոր քարոզ մը կը խօսի: Բազմութիւնը սարսափելի է: Նոյն օրն երեկոյին դէմ կառավարութեան բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը կուգայ պատրիարքարան: Բաւական անակնկալ դէպք մը: Սուլթանը հազար օսմանեան ոսկւոյ նուէր մը խրկած է պատրիարքին (9350 րուբլի): Բնական է պատրիարքը գոհ կըլլայ այս համակրանաց ցոյցին վրայ զոր իրեն կընէր Օսմ. վեհապետը: Անմիջապէս կելլէ Դուռը կերթայ Սաիդ-փաշայի, շնորհակալութիւն կը մատուցանէ և կը խնդրէ ներկայանալ անձամբ սուլթանին յայտնելու համար իր երախտապարտութիւնը: Սուլթանը, որչափ որ սուլթան է, արտաքոյ կարգի քաղաքավարութեամբ մը առանց սպասեցնելու միւս աւուր համար ունկնդրութիւն կը շնորհէ: Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9-ին սրբազանը Եըլտըզի պալատն է, ընկեր ունենալով մի պարզ քահանայ, Մկրեան տէր-հայրը: Սուլթանի Ա. սենեկապետ Օսման պէյ շատ սիրալիր և քաղաքավարական ընդունելութիւն կընէ: Սրբազանը իր համակիր դէմքովն ու լեզուովը կը սքանչացնէ պալատականը: Ժամանակը դեռ կանուխ էր: Սուլթանը կը զգայ թէ հայոց պատրիարքը յոգնած ըլլալու է այսքան կանուխ գալուն: Կը հրամայէ որ փառաւոր սեղան մը պատրաստեն որ սրբազանը իր ոյժը կազդուրէ: Սեղանը կը դրուի: Միւնիր պէյ, երկրորդ սենեկապետը, կընկերանայ հայ եպիսկոպոսին և տէրտէրին: Աւելորդ է ըսել որ սեղանը խրախճան թագաւորական եղած է: Յետ սեղանին պատրիարքը կը հրաւիրուի սուլթանին մօտ: Սուլթանը արքունական գահուն սրահն է: Պատրիարքը ներս կը մտնէ և արևելեան սովորութեան բարձր քաղաքավարութեան ձեւերն ի գործ կը դնէ: Խալիֆան քաղաքավարութեան կողմէ վար չը մնար: Կը բռնէ Ներսէս սրբազանի երկու ձեռքերէն և իր մօտ կը նստեցնէ: Քովէ քով են սուլթան և Ներսէս սրբազան: Սուլթանը սրբազանի առողջութիւնը և հայ ազգին վիճակը կը հարցնէ: Խօսակցութիւնը մեր ազգային քաղաքական խնդրոյ վրայ է: Սուլթան Համիդ կը յայտարարէ սրբազանին թէ ինքն միշտ գոհ եղած է հայ ազգէն և կը սիրէ զնա, զի իր հաւատարիմ ժողովուրդն է: Կը յարէ նաև թէ՝ ինքն պատուիրած է իր կառավարութեան մեծ ուշադրութիւն ընծայել հայ ազգին գործոց և թէ՝ ինքն պատրաստ կընայ ամեն ժամանակ ուղղակի անձամբ պալատ գալ իրեն ներկայանալ և հայ ազգին նկատմամբ ինչ որ ունի ըսելիք ուղղակի իրեն սուլթանին ըսէ: Սրբազանը խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնէ և դարձեալ ի գործ դնելով քաղաքավարական բարձր սովորութիւններն կը մեկնի սուլթանի քովէն: Սուլթանը կը նուիրէ նաև պատրիարք սրբազանին իւղատակ մի գեղեցիկ ընչատուփ կրելով սուլթանի անունն:

Առայժմ այդ տեսակցութիւնն ալ ընդհանուր մեկնութեանց առարկայ է: Դեռ ամենքս ալ կառավարութեան այս յանկարծակայն փոփոխութեան պատճառութեան ներքև ենք: Մի քիչ համբերելու է հրապարակը որ կարենանք համարձակ կերպով խորհել այս դարձուածներուն վրայ:

Կարինոյ առաջնորդութեան խնդրին կարևորութիւն առաւ: Դրան և պատրիարքարանի միջև համաձայն բանակցութիւնք տեղի ունին: Կը յուսացուի նպաստաւոր լուծում մը:

Հայկակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 դեկտեմբերի: Կրակի դէմ ապահովութեան գերմանական „Վիկտորիա“ ընկերութիւնը յայտնեց, որ այլ ևս չի ապահովիլ ռուսաց դրամաթղթերի տե-

---

վերադառնում են իրանց: Նոյնը կրկնվում և մինչև օրս, չը նայելով, որ ֆոտոգէնի արդիւնագործութիւնը տարուց տարի զարգանում է, բայց և այնպէս հում նաւթի տարեկան արդիւնաբերութիւնը անհամեմատ աւել է և այսօր. դեռ մի կողմ թողնելով չը հարստահարվող նաւթահորերը, պատրաստի հանքերը տալիս են երկուպատիկ, երեքպատիկ աւել, քան որքան ներկայ արդիւնագործութեան համար է հարկաւոր: Այդ պատճառով հում նաւթի գինը հասել է իր մինիմումին, այն է նաւթահանքերի մօտ 1—2 կ. փութին:

Աչքի առաջ ունենալով մեր նաւթահորերի առատ արդիւնաբերութիւնը և հում նաւթի ամերիկականի դէմ անհամեմատ արժանութիւնը, մինչև վերջին ժամանակները ոչ ոք չէր կարողանում հասկանալ թէ ամերիկացիներին ինչն է արդեօք նպաստում աւելի ձեռնտու և արժան գներով ծախել իրանց ֆոտոգէնը թէ արտասահմանում և թէ Ռուսաստանում, քան թէ Բագուի գործարանատէրերը: 1874 թւականին, քիմիկոս և ներկայ յայտնի գործարանատէր Րագօզինը, հետաքրքրվելով նաւթային արդիւնաբերութիւնով, աշխատում է այդ գաղտնիքը բացատրել և նա այդ մտադրութիւնով ճանապարհվում է Պենսիլվանիա գործնականապէս ծանօթանալու այդտեղի ֆոտոգէնագործութեան սիստեմայի հետ: Րագօզինին յաջողվում է գտնել գաղտնիքը: Բանից երևում է, որ չը նայելով թէ ամերիկացի գործարանատէրերը հում նաւթը ձեռք են բերում մեզանից թանգ գներով, բայց ամերիկական նաւթը պարունակելով իր մէջ հարիւրին 80—90% թեթև գազային նիւթեր, տալիս է գրեթէ երեք անգամ աւելի ֆոտոգէն քան թէ մեր նաւթը, որ պարունակում է իր մէջ ընդամենը հարիւրին 30—35—40% թեթև նիւթեր, որոնցից գոյանում է ֆոտոգէնը:

Այդ երևում է առաջին և գլխաւոր պատճառը մեր ֆոտոգէնի ամերիկական ֆոտոգէնի հետ յաջողութիւնով մրցելու անկարողութեան, իսկ բացի սրանից յայտնվում են և ուրիշ երկրորդական պատճառներ, որոնք են. ա. Ամերիկայում ֆոտոգէնի և նաւթային ուրիշ մթերքների ֆաբրիկացիայի համար բոլոր անհրաժեշտ տեխնիքական և տնտեսական յարմարութիւնների բազմապատիկ արժան և ձեռնտու լինելը քան թէ մեզանում. բ. այն նշանաւոր կապիտալները, որոնցով ամերիկացի ձեռնարկողները սկսելով իրանց գործը կարողանում են արդիւնագործութիւնը կանգնեցնել աւելի թեթև և յաջող պայմանների վրա և վերջապէս գ. գիտութիւնը, որի միջոցներով օգտվելով ամերիկացիք վերին աստիճանի խնայողաբար են վարում իրանց գործերը:

Երբ Րագօզինը այդ բոլորը տեղեկանալով վերադառնում է Ռուսաստան՝ նա աշխատում է ձեռնարկել նաւթային արդիւնագործութեան ամերիկական սիստեմայով և այդ մտադրութիւնով նա շինում է Նիժնի-Նովգորոդում այժմեան իր գործարանը: Այդտեղ առաջին նրա հոգացողութիւնը լինում է մեր հում նաւթից ֆոտոգէն պատրաստելուց յետոյ մնացող 60—65—70%-ից, որ մինչև այդ ժամանակը մեր ֆոտոգէնագործարանատէրերը այրում էին կամ արձակում բաց դաշտերը—օգտաւէտ գործածութեան համար կարելի մթերքներ կատարելագործել: Այդ յաջողվում է Րագօզինին և նա հետևելով ամերիկացի գործարանատէրերի օրինակին, որոնք իրանց 10—20% նաւթային մնացորդից (մեզանում անուանում են «մազութ») պատրաստում են ուրիշ նիւթեր, ինչպէս մեքենաիւղ, (смазочное масло), անպրացէն (ներկ) և այլն—նա ևս իր գործարանում սկսում է մեր նաւթի հարիւրից 60—70% մնացող մազութից պատրաստել առաջին անգամ գնդէ մեքենաիւղ: Ձեռնարկելով այդ գործին, Րագօզինը նկատում է, որ մեր նաւթը պարունակելով իր մէջ ամերիկականից չորս կամ հինգ անգամ աւելի ծանր նիւթեր, կարող է միայն մրցել հենց այդ նիւթերի արդիւնագործութիւնով և ոչ թէ ֆոտոգէնով: Այդ հիման վրա նա իր գործարանի գլխաւոր գործունէութիւնը նուիրում է մեքենաիւղի արդիւնագործութեան, այնպէս որ 1878 թւականից սկսած նա արդէն արտահանում է Ռուսաստանի և արտասահմանի զանազան կողմերը տարեկան մօտ 1 միլլիոն պուդ մեքենաիւղ:

Այնց է կենում մի փոքր միջոց. Րագօզինի օրինակին հետևելով և ուրիշ դրամատէրեր սկսում են զանազան տեղերում կառուցանել մեքենաիւղի գործարաններ. ինչպէս Բագվում՝ Շիբաևը, Կոկորևը, Նոբէլը, Ճփնաւորեանցը, Ալէքսէևը, Բիգա քաղաքում՝ Եյլրիխը, Գլոևը և վերջապէս Բօպպը: Այդ բոլոր գործարանները մի քայլ առաջ են մղում նաւթային արդիւնաբերութիւնը. մազութը հետզհետէ սկսում է Բագուի ֆոտոգէնա-գործարանատէրերի աչքում ստանալ նշանակութիւն և նրանց համար, որոնք իրանց մթերքի երեք չորրորդականը անխնայ այրում էին կամ դաշտերը արձակում—բացվում է սպասելու մի նոր ասպարէզ, ուր կարողանում են փողի հասցնել իրանց համար մինչև այդ ժամանակ ոչինչ արժողութիւն չունեցող նաւթային մնացորդը:

Մի կողմից այդ հանգամանքն է (մեքենաիւղի արդիւնագործութիւնը) նպաստում մազութի շատ թէ քիչ շահաւէտ գործածութեան, միւս կողմից էլ մի քանի շոգենաւական ընկերութիւններ և երկաթուղիներ նկատելով այդ նիւթի անհամեմատ արժանութիւնը և թեթևութիւնը սկսում են նրան գործածել իբրև վառելիք քարածուխի փոխարէն, որը առաջինից թէ ծանրագին է և թէ թանգ: Բացի սրանից այդ հանգամանքը մի ուրիշ կողմնակի օգուտ ևս ունենում է, այն է, որ նա թեթևացնում է ֆոտոգէնի գինը մօտաւորապէս 30—35%: Մինչդեռ մազութը անօգուտ մեր գործարանատէրերը դաշտերն էին ցրվում, ֆոտոգէնը գործարանի մէջ նրանց նստում էր մնացեալ պայմանների հաւասարութեամբ գլուխը ոչ պակաս քան 28 կ. պուդը, իսկ երբ նրանք միջոց գտան մազութը փողի հասցնել—այն ժամանակից արդէն ֆոտոգէնի այդ գինը իջաւ մինչև 20 կոպ.: Մի փոքրիկ թւաբանական հաշիւ աւելի պարզ կարող է արտայայտել մեր միտքը ընթերցողներին: Վեր առնենք ներկայ տարվայ գները, որոնք պէտք է ասած որ առաջվանից շատ ստոր են և տեսնենք թէ ինչքան ծախս է հարկաւոր մի պուդ ֆոտոգէն պատրաստելու համար մի միջնակարգ գործարանում:

Միջին թւով 3 պ. հում նաւթ հանքահորերի մօտ 2 կոպէկ պուդը	6 կ.
Մինչև գործարան 3 պուդի համար ճանապարհածախս 3 կոպէկ պուդը . .	9 կ.
Բանւորների և գործակատարների վարձ	$3^1/_2$ կ.
Կիսլոտա և սոտայ	4 կ.
Կորուստ և վերանորոգութիւն (потеря и ремонтъ)	$2^1/_2$ կ.

Ուրեմն մի պուդ ֆոտոգէնը գործարանատիրոջ արժենում է 25 կ. որ ամենավերջին գինն է: Դուրս գանք այդ թւից $1^1/_2$ պ. մազութի գինը հաշւելով պուդը 3—6 կոպէկից $4^1/_2$—9 կ. ֆոտոգէնը կարժենայ գործարանի մէջ 16—$20^1/_2$ կ. պուդը:

Այստեղ մենք մազութի համար դրինք միջին գները, բայց պատահում է, որ պահանջին նայելով բարձրանում են մինչև 5—10 կ. պուդին և վերջին գնով այս տարի շատ գործարանատէրեր են ծախս արել: Սակայն չը նայելով որ այս տարի Բագուից 13 միլլիոն պուդ ֆոտոգէնի հետ դուրս է գնացել և մօտ 15 միլլիոն պուդ մազութ, բայց այսու ամենայնիւ չէ կարելի ասել, որ սրանով այդ մթերքի գործը աւարտվում է յաջողութիւնով. 13 միլլիոն պ. ֆոտոգէն պատրաստելուց յետ միջին հաշւով առնուազը մնում է 25 միլլիոն պուդ մազութ. գիտենք Բագվում մնացած 10 միլ. պուդից մի 2 միլլիոն պ. արդիւնագործել են Բագուի մեքենաիւղի-գործարանները, որ հազիւ թէ այդքան լինի և մի 4 միլ. պ. էլ այրվել է ֆոտոգէնագործարաններում վառելիքի տեղ և ոչնչացել է ֆոտոգէն քաշելու ժամանակ, բայց մնացեալ 4 միլ. պուդը դարձեալ փչանում ու անհետանում է Բագուի մէջ անօգուտ: Ինչ է սրա պատճառը—նա շատ պարզ է. պահանջ չը կայ, բայց ինչպէս անել որ պահանջը աւելանայ և մեր մազութը գլխովին գործածվի արդիւնքով: Ահա նաւթային հարցի և դըժուար կողմերից մէկը, որ շատ զբաղեցրեց տեխնիկական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի IV բաժնի անդամներին: Այդ մասին կարծիքները բաժանվել էին զանազան իրարու հակաճառող կողմերի:

Մի քանիսը նկատողութեան առնելով, որ մազութի միայն մի չնչին բաժինն է աւելի շահաւէտ գործածութեան ենթարկվում, այսինքն մեքենաիւղ պատրաստվում, իսկ մնացեալ ստուար մեծամասնութիւնը գործ է ածվում իբրև վառելիք, որ դարձեալ քիչ օգուտ է—կարծում են որ աւելի բարւոք է աշխատել՝ մի կողմից աւելացնել մեր մեքենաիւղի գործարանների թիւը, իսկ միւս կողմից աշխատել մեքենաիւղի համար թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում նորանոր սպառող կենտրոններ գտնել և պահանջը որքան կարելի է աւելացնել: Բացի այդ, ինչպէս հա-

ղափոխութիւնը: „Прав. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ ռուսաց դեսպան կոմս Օստեն-Սակեն նշանակված է արտաքին գործերի մինիստրութեան խորհրդի անդամ: „Journal de St. Petersbourg“ լրագիրը հերքում է բենի-գալացի երկաթուղու վերականգման լուրը, որ հաղորդել էր ռումինական „Rumanul“ լրագիրը պատերազմի երկիւղ ծագեցնելու նպատակով: „С.-Петерб. Вѣдомости“ լրագիրը հաղորդում է, որ առանձին մի բարձր խորհուրդ օրերումս քննում էր ազնուականների հարցը: Այդ հարցը դեռ չէ վճռված: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է որ ֆինանսական բաժինների միացնելը նահանգների մէջ կը կայանայ 1884 թուականին: Հրէական մասնաժողովը կը քննէ հրէաների դերը առեւտրի, արդիւնաբերութեան, մանաւանդ կապալների և գիւղացիներին պարտքեր տալու մէջ: Նախադծված է հաւասարացնել քրիստոնեայ և հրէայ ուսանողների իրաւունքները: Առեւտրին և արդիւնաբերութեանը նպաստող ընկերութեան մասնաժողովը դեկտեմբերի 15-ին ներկայացրեց առաջին կնոջ զեկուցումն առեւտրական մասնագիտական հարցի վերաբերութեամբ: Տիկին Միտրոպոլսկա պաշտպանում էր նաւագնացութեան օգուտները Հիւսիսային ովկիանոսի մէջ: Որոշված է այդ զեկուցումն ներկայացնել հիւսիսի պետքերը հոգացող կառավարչական մասնաժողովին: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ պետական խորհուրդը անհրաժեշտ համարեց մաքրել Սվիրա գետի ֆարվատերը:

ԱՍՏՐԱԽԱՆ, 18 դեկտեմբերի: 1883 թուականի քաղաքային բիւջետը 500,000 ր. է նշանակված:

ՏԱՇԿԵՆՏ, 18 դեկտեմբերի: Մի առանձին մասնաժողով քննում է հարցը ռուսաց ուսումնարաններ կազմելու մասին երկրի մահմետական ազգաբնակութեան համար: Ֆերգանի նահանգի մէջ դատաստանի են ենթարկված 27 տեղացի բնակիչներ, որոնք աւազակների խումբ էին կազմել:

ՈՒՖԱ, 18 դեկտեմբերի: 1883 թուականի համար նահանգական զեմստվոյի բիւջետը 230,000 րուբլ է:

ՕԴԷՍՍԱ, 18 դեկտեմբերի: Նախադծված է քաղաքի մէջ առողջապահական խորհուրդ կազմել 9 բժիշկներից:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 դեկտեմբերի: Իշխան Բիսմարկի „Nord Deut. Allg. Zeitg“ լրագիրը հերքում է տարածված լուրերը, իբր թէ նորերումս իշխան Բիսմարկ և կոմս Կալնոկի գրագրութիւն են ունեցել աւստրո-գերմանական դաշնակցութեան մասին: Հրենոս և Նեկկար գետերի մակերեւյթները հետզհետէ բարձրանում են: Երկաթուղիական հաղորդակցութիւնը Մանհէյմի և վորմսի մէջ ընդհատված է:

ԲՈՒԴԱ-ՊԵՇՏ, 18 դեկտեմբերի: Մի երկաթուղի է նախադծված Մունկաչից դէպի Ստրի, ուղղված դէպի ռուսաց սահմանները:

ՓԱՐԻԶ, 18 դեկտեմբերի: 51 մարդ ձերբակալված են սոցիալիստութեան պատկանելու մէջ և շուտով կը դատվին Լիոնի դատարանում: Կրապոտկին յայտնեց, որ նա գերադասում է դատաստանը երդվեալ դատաւորների մասնակցութեամբ:

ՍՄՈԼԵՆՍԿ, 18 դեկտեմբերի: Խլուդովի Եարցեվսկի մանուֆակտուրան լուսաւորվում է էլէկտրական լոյսով:

ՊԵՐՄ, 18 դեկտեմբերի: Ներկայ տարվայ ընթացքում մինչև դեկտեմբեր Ուրալեան երկաթուղին 170,000 ր. աւելի եկամուտ տուեց քան թէ 1881 թ. նոյն ժամանակամիջոցում:

ՍԻՑՍԿ, 18 դեկտեմբերի: Պինեժի տօնավաճառը աջող է: Շատ ձուկն է ծախված:

ՉԵՐՆԻԳՕՎ, 18 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվոյի ժողովը ձայնաւորների ցրվելու պատճառով փակվեցաւ: Բոլոր զեկուցումները, բացի նախահաշուից, առանց քննելու մնացին:

ՍԱՄԱՐԱ, 18 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվոյի ձայնաւորները ցրվեցան պարապմունքների շրջանը չը վերջացրած: Ժողովը չը կարողացաւ 21 զեկուցումներ քննել:

ՍԻՄԲԻՐՍԿ, 18 դեկտեմբերի: Նահանգական զեմստվոն վճռեց միջնորդել, որ խստութեամբ գործադրվեն ժառանգական կալուածքները յետ գնելու մասին օրէնքները:

ՄՕՍԿՎԱ, 18 դեկտեմբերի: Տնային արդիւնաբերութեամբ նահանգի մէջ պարապում էին 60,000 ընտանիքներ: Աշխատում են 140,000 մարդիկ: Նրանք աշխատում են $7^1/_2$ միլիոն րուբլ, այսինքն գիւղական ազգաբնակութեան բիւջետի 18%: Նահանգական զեմստվոն 3000 րուբլ նշանակեց բիւրօ կազմելու համար, որ պէտք է նպաստէ տնային արդիւնաբերութեանը:

ԿԻՇԻՆԵՕՎ, 18 դեկտեմբերի: Քաղաքային նախահաշուի համեմատ եկամուտներ լինելու են 289,000 ր., իսկ ծախսեր պարտադիր 253,000 ր. և կամաւոր 178,000 ր.:

ԲԵՐԼԻՆ, 18 դեկտեմբերի: Հրենոսի շրջականերում սարսափելի հեղեղներ են: Բազմաթիւ կամուրջներ են քանդված:

ՓԱՐԻԶ, 18 դեկտեմբերի: Այստեղի քաղաքական շրջանները պնդում են, որ համաձայնութիւն է կայացել Ֆրանսիայի և Իտալիայի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի: Կուրսերը ընկնում են: Լոնդոնի $24^3/_4$ պէնս, Բերլին $200^3/_4$ մարկ, ոսկի 8 ր. 37 կ.:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 դեկտեմբերի: „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ „Строительное училище“ անուանված է „Քաղաքային ինժեներների ինստիտուտ“: „Русскій Инвалидъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ առանձին մասնաժողով է նշանակված զօրանոցները կազմակերպելու համար: „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, որ Սև ծովի նաւատորմի 100-ամեակը եկող տարի կը նպաստէ նրա վերականգմանը: Բացի կառուցվող և կառուցանվելու համար նախադծված նաւերը Սև ծովի համար, Բալտեան ծովից մի քանիսը այնտեղ կը տեղափոխվեն: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ փօստային բաժինը եղծականութիւն տուեց, թէ միջազգային բանկի բռնված ծրարները 120,000 ր. գումարով, ենթարկվելու չեն կալանաւորմանը: „S. Petersburger Zeituug“ լրագիրը հաղորդում է, որ եկող մեծ պասին Ս. Պետերբուրգի մէջ էլէկտրական աշխարահանդէս կը կայանայ:

ՄՕՍԿՎԱ, 19 դեկտեմբերի: Սօլօդօվնիկովի և Կուկոլեվսկու գործի վերաբերութեամբ Դատաստանական պալատն որոշեց պարտաւորեցնել Սօլօդօվնիկովին, որ նա վճարէ Կուկոլեվսկուն և երեխաներին 10,000 ր. իւրաքանչիւր տարի, ուրեմն 2000 ր. իւրաքանչիւր անձին՝ Կուկոլեվսկուն մինչև ամուսնանալը, նրա որդկերանցը մինչև չափահասութիւնը կամ ուսման աւարտելը բարձրագոյն ուսումնարանների մէջ, իսկ աղջկերանցը մինչև չափահասութիւնը կամ ամուսնանալը:

ՓԱՐԻԶ, 19 դեկտեմբերի: Աւստրո-ունգարական դեսպանը Ֆրանսիական կառավարութեան մօտ կոմս Վիմպֆէն ինքնասպանութիւն գործեց: Կարծում են, որ նա խելագարված էր անբուժելի հիւանդութեան պատճառով:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

տասում են այդ կարծիքը պաշտպանողները—մազութից պատրաստել կարելի է յաջողութեամբ և ուրիշ նիւթեր՝ անիլայեն, գազալին, սապոն և այլն, ուրեմն ուշադրութիւն դարձնել և այդ վերջինների արդիւնագործութեան վրա: Բագօզինը, որ այդ կարծիքը յայտնողների պարագլուխն է և առաջինը, ինչպէս անցեալ յօդուածում ես այդ մասին յիշել ենք, երկու տարի սրանից առաջ մի զեկուցում է առաջարկում է ֆինանսների մինիստրին և բացատրելով թէ ինչ օգուտներ կարող է բերել Ռուսաստանին ընդհանրապէս նաւթային արդիւնաբերութիւնը և մասնաւորապէս մեքենախիւղի արդիւնագործութիւնը—խնդրում է տէրութեանը արտասահման գնացող հում նաւթամթերքների վրա նշանակել 1 րուբլի մաքս պուդին կամ գլխովին արգելել այդ մթերքների արտասահման տանելը: Այս առաջարկութիւնը Բագօզինը հիմնում է այն փաստի վրա, թէ արտասահմանում բոլոր անհրաժեշտ պիտոյքները, տեխնիկական յարմարութիւնները, գիտութիւնը և վերջապէս աշխատող ձեռքերը երկուպատիկ աժան են քան թէ մեզանում (Ռուսաստանում): Օտարազգի կապիտալիստները օգտվելով այդ հանգամանքներով, կը գան մեզ մօտ և մեր հում նաւթը կամ մազութը աժան գներով կառնեն և տանելով արտասահման այնտեղ կարդիւնագործեն նրանցից մեքենախիւղ, ֆոտոգէն և ուրիշ նիւթեր աւելի աժան միջոցներով: Այսպիսով մենք կը դառնանք միայն հում մթերք արտադրող, իսկ օտարազգիք նրա արդիւնագործողները, որոնք և մեր սեպհական երկրի բերքերը գուցէ կրկին կը ծախեն մեզ վրա երկուպատիկ, երեքպատիկ թանգ գներով, քան թէ մենք կարող ենք ձեռք բերել ինքներս արդիւնագործելով: Հետեւաբար այդ դժբաղդութեան առաջը կապելու համար անհրաժեշտ է նաւթի ֆաբրիկացիան թէ մաքսային հարկի և թէ ուրիշ արգելքների միջոցով թողնել մեր տնտեսութեան տակ:

Ցայտնելով այդ միտքը՝ թէ Բագօզինը և թէ մաքսային հարկի բոլոր կողմնակիցները հաւատացած են, որ մեր նաւթը և մազութը եթէ լիովին արդիւնագործվի, այնու ամենայնիւ, նրա պահանջը պակաս չի լինի, որովհետեւ եթէ տէրութիւնը արտասահմանից եկող նաւթային արդիւնագործութեան վերաբերեալ անհրաժեշտ պիտոյքներից (անգլիական երկաթ և այլն) մաքս չի վերցնի, ինչպէս այդ անում է Պենսիլվանիայում ամերիկական տէրութիւնը—այն ժամանակ մենք ես մերջոյ կունենանք մեքենախիւղը և ֆոտոգէնը աւելի աժան պայմաններով պատրաստել ու ուղարկել ինքներս արտասահման: Իսկ արտասահմանում տեսնելով որ մեր մեքենախիւղը և ֆոտոգէնը անհամեմատ աժան են և մաքուր քան թէ մինչև այժմ այստեղ սպառվող ամերիկական իւղերը կամ զեղային բուսախիւղերը—հաւանական է որ կը սկսեն առաջինները գործածել: Բագօզինի ասելով հէնց այժմեանից արտասահմանի շատ ֆաբրիկաները Գերմանիայում և Ֆրանսիայում սկսել են գործածել մեր մեքենախիւղը, չը նայելով որ սա համեմատաբար թանգ է քան ուրիշ իւղերը. բայց եթէ մենք կարողանանք էժանացնել, այն ժամանակ նրա սպառման ասպարէզը անշուշտ կընդարձակվի:

Այդ է ահա ժողովի անդամների մի դասակարգի Բագօզինի առաջնորդութեամբ առաջարկած միջոցը, որ վերաբերվում է մեր մազութը չահաւէտ վաճառահանելու խնդրին: Սակայն շատերը անդամներից այդ միջոցին ընդդիմացան համարելով նրան երեւակայական և անհիմն:

Սրանք հաւատացնում են, թէ Եւրօպայում բոլոր մինչև այժմ սպառվող թէ ամերիկական, թէ տեղային բուսեղէնից ու կենդանիներից արդիւնագործվող մեքենախիւղերը եթէ մեզ յաջողվի փոխարինել միայն մեր նաւթային մեքենախիւղով, այն ժամանակ այս վերջինից կը հարկաւորվի ամբողջ Եւրօպային տարեկան ամենաշատը 9 միլիոն պուդ: Իսկ ինչ վերաբերվում է Ռուսաստանին սրա վրա ես չէ կարելի մեծ յոյսեր դնել, որ մի նշանաւոր քանակութեան մեքենախիւղ կարող է գործածել թէ այժմ և թէ գուցէ ապագայում: Ռուսաստանը լինելով գլխաւորապէս հողագործական երկիր իր ընդարձակ տարածութեան վրա ունի ընդամենը մօտ 20 հազար վերստաչափ երկաթուղի, որի գործածութեան համար բաւական է մեքենախիւղի համեմատաբար շատ աննշան քանակութիւն և ոչ թէ միլիոններ, ինչպէս կարծում է և հաւատացնում է իր զեկուցման մէջ Բագօզինը: Մենք ներկայ ժամանակը մօտաւորապէս ունենում ենք տարեկան 25 միլլիոն պուդ մազութ, մեքենախիւղի ֆաբրիկացիան սահմանափակ է պահանջի պակասութեան պատճառով և անկարող է այդ բոլոր քանակութիւնը կլանելու: Ուրեմն քանի որ պահանջը մեքենախիւղի սակաւ է և նրա գործարանների թիւը չափաւոր—հարկաւոր է փնտրել ուրիշ նպատակայարմար միջոցներ մեր մազութի շահաւէտ սպառման համար:

Հերքելով Բագօզինի առաջարկած միջոցը (մազութից գլխաւորապէս մեքենախիւղ պատրաստելը) նրա հակառակորդներից մէկը, Նօբէլը, իր ռեֆերատի մէջ ժողովին բացատրեց թէ առ այժմ մազութը իբրև վառելիք միայն կարող է արդիւնաւէտ ծառայութիւններ մատուցանել նաւթային արդիւնաբերութեան առաջադիմութեան: Փորձից յայտնի է, որ մազութը աւելի աժան է նստում վառելիքի համար, քան թէ քարածուխը, բայց կանխապէս նրան փոխադրելով գազի, երկուպատիկ աժան և թեթև կարող է նստել քան թէ իր բնական վիճակում: Բացի այդ մազութից պատրաստած գազը ունի և ուրիշ առաւելութիւններ, այն է որ նա բացի վառելիքից կարող է լինել և լուսատու նիւթ և շարժող ույժ (движущая сила): Բագուի գործարանների վառելիքը այժմ մազութն է, բայց նա այստեղ գործածվում է չափազանց անխնայ ու անկարգ, կամ, ինչպէս Նօբէլը անուանում է, բարբարոսաբար: Ամենքին յայտնի է մեր ֆոտոգէնագործարանների ծխախողովակներից դուրս եկող թանձր մուրը և ահագին ծուխը, որոնք ապականում են գործարանների շինութիւնները և վարակում յատակ օդը կազմելով մի անթափանցելի և մշտական թանձր մթութիւն և զրկելով Բագուի բնակիչներին մաքուր մթնոլորդից: Ուրիշ կերպ մեր գործարանատէրերը չեն կարող անել, բատ որում մազութը իբրև վառելիք խառակութեամբ գործածելու համար անհրաժեշտ է այդ մասին յատկապէս հնարված ֆօրսունկա կամ պուլվերիզատոր *) անունով մի տեսակ փոքրիկ մեքենան, որը դնում են կաթսաների տակ վառարանի բերանում: Այդ ֆօրսունկան, որի մէջ մազութը այրվում է առանց թանձր ծուխ տալու, ինքնուրոյն չէ գործում, այլ նա իր շարժող ույժը ստանում է շոգեմեքենայից, բայց սրանից մեր ֆոտոգէնագործարանատէրերի մեծամասնութիւնը չունի կարողութիւն իր ֆաբրիկացիան վարել շոգեմեքենաների միջոցով, որ աւելի հեշտ և ձեռնտու է, այդ պատճառով նա ստիպված է մազութը իր ֆոտոգէնակաթսաների տակ վառել, առանց ֆօրսունկայի, հին նահապետական եղանակով, որ և ստեղծում է այդչափ անմաքրութիւն և կեղտոտութիւն թէ գործարաններում և թէ քաղաքում:

Բացատրելով այդ կէտը, Նօբէլը իր ռեֆերատում յայտնեց ժողովին, որ ինքը երկար փորձերից յետ գտել է միջոց, մազութը առանց շոգեմեքենաների շարժող ույժի, մի նոր տեսակ հասարակ և աժան ֆօրսունկայի միջոցով այրելու հնարը: Մենք աւելորդ ենք համարում այստեղ նկարագրել Նօբէլի նոր հնարագիտութեան մանրամասնութիւնները, բայց միայն կաւելացնենք որ այսու ամենայնիւ նա աւելի յարմար և օգտաւէտ է համարում մազութը գործածել կանխապէս փոխադրելով գազի, որը բացի վառելիքից, ինչպէս վերը ասեցինք, կարող է ծառայել և շարժող ույժի և լուսաւորող նիւթի տեղ: Մի պուդ մազութից, Նօբէլի փորձով, դուրս է գալիս 260 խորանարդ ֆուտ գազ, իսկ ծանր մասը մնում է իբրև կուպր (смола): Վերջին նիւթից կարելի է պատրաստել զանազան տեսակ ներկեր, սապոն և այլն. սխալվում են—ասում է Նօբէլը—այն մասնագէտները, որոնք հաւատացնում են թէ ուղղակի մազութից կարելի է պատրաստել որ և իցէ ներկ: Այդ անհնարին է. նախ անհրաժեշտ է նրա թեթև մասերը, գազը դուրս հանել և յետոյ նրա մնացորդից պատրաստել ներկ կամ ուրիշ ինչ որ հնարաւոր է:

Այդ բոլորից երեւում է, որ մազութը կարող է օգտաւէտ սպառվել ոչ թէ մեքենախիւղ արդիւնագործելով, այլ իբրև վառելիք, շարժող ույժ և լուսաւորող նիւթ:

Թէ այդ երկու մտքերից (Բագօզինի և Նօբէլի) որն է ճիշդ—այդ երեւի յետոյ կը պարզվի: Բայց առ այժմ ներողութիւն խնդրելով ընթերցողից, որ նրան այնչափ երկար զբաղեցրինք մազութի խնդրով, որը անհրաժեշտ էր—դառնանք այժմ նաւթային հարցի և ուրիշ կողմերին:

(Կը շարունակվի)

*) «Պուլվերիզատորը» կամ «ֆօրսունկան» առաջին անգամ հնարել է Շպակօվսկին, բայց յետոյ կատարելագործել են մասնագէտները, որոնց թւում է և պ. Մ. Կարապետեանցը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆՏՈՆ ՍՈԼՈՄՕՆԻՉ ՔԱԳԱՐԵԱՆՑԸ, և իր փեսայքը ցաւօք սրտի յայտնելով առաջինը իր հօր, իսկ վերջինները իրանց աներոջ, ՍՈԼՈՄՕՆ ՄԱՐՏԻՆԻՉ ՔԱԳԱՐԵԱՆՑԻ մահուան մասին, խնդրում են իրանց ծանօթներին և ազգականներին ներկայ գտնվել թաղման հանդիսին, հինգշաբթի օրը դեկտեմբերի 23-ին, որ կը կատարվի սեփական տանից, որ գտնվում է սուրբ Նշան եկեղեցու փողոցի վրա № 6 դէպի սուրբ Գէորգ եկեղեցին:

1—2

ԽԵՐԵԳԻՆՕՎԻ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ

Ծածկված բազարխանի մօտ վարձով է տրվում մի ՊԱՀԵՍՏ, որ 1-ին գիլդիայի վաճառական Վահանեանցինն էր, որտեղ կարելի է պահել 2,000 բեռը ծխախոտ և որ տարեկան 700 ր. եկամուտ է տալիս: Այժմ գինն էլ կարելի է պակասեցնել: Տեղեկանալ վերոյիշեալ քարավանսարայի մէջ ԿԱՊԱԼԱՌՈՒ ՍԵՐՈՎԲ ՏԷՐ-ՋԱՆԵԱՆԻՑ:

1—10

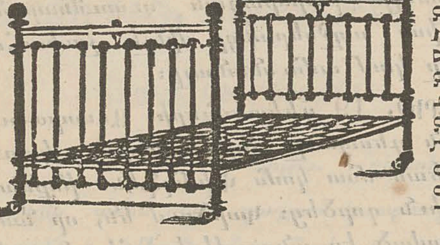

Մի հոգու համար 8 րուբլուց, երկու հոգու համար 14 ր., մահիճներ ծովային խոտով լցված 6—9 ր. ԱՆԳԼԻԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ: Նոյն տեղը մեծ քանակութեամբ ԱՄԱՆՆԵՐ, դանակներ պատառաքաղներով, երկաթէ ԳՐԻՉՆԵՐ, կողպէքներ, թիեր, տղամարդկերանց և կանանց ԹԱՄԲԵՐ, մատուցարաններ, ԿԼԷՕՆԿԱ, րեվօլվերներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ալբօմներ, կօնֆեկտներ, ԹԷՅ 1-ին հունձի և այլն 25% աւելի լաւ և էժան քան թէ ուրիշ տեղ:

1—100

КЁЛЕРСКАЯ
УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

20—50

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. թէյի	հետ ամեն տեղ	1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	. . . .	1 „ 60 „
1 „ 40 „	. . . .	1 „ 90 „
1 „ 60 „	. . . .	2 „ 20 „
1 „ 80 „	. . . .	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	. . . . .	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման շօկօլադի և կակաօ-ֆրայ եասենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բայրի կօնֆեկտների, Շէֆիլդի դանակների, Տուրնեռի գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի րեվօլվերների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկինի ամաններ, Կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբօմներ և այլն և այլն:

43—100

ՕԳՏԱԻԷՏ ՆՈՅՆ ԻՍԿ ՏՕՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ինքերի մուրաբա, պաստեղ 1-ին տեսակի և ուրիշ ԿՕՆՖԵԿՏՆԵՐ, անգլիական բիսկվիտ, կակաօ և շօկօլադ, ԱՍՂԱՄԱՆՆԵՐ ընծաների համար, բաժակներ, խցանահաններ, ջրամաններ, ԹԷՅԱՄԱՆՆԵՐ բրիտանական մետալից և այլն: ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ:

1—10

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆ

Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 23-ին, հայերէն ներկայացումն

ՅՕԳՈՒՏ Պ ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

I

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

Յ Ա Ն Ց Ա Ւ Ո Ր Ն Ե Ր

կօմ. 3 արարուածով

II

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՔ

վօդէվիլ 1 արարուածով

2—4

ԱՄԱՆՆԵ՜Ր, ԱՄԱՆՆԵ՜Ր, ԱՄԱՆՆԵ՜Ր

Ստացված են մեծ քանակութեամբ. ԱՄԱՆՆԵՐ առաջին տեսակի 2 ր. 30 կ. դիւժինը, դանակ և պատառաքաղ, թէյ 1-ին տեսակի, գրիչներ, մատուցարաններ, ՄՈՄԵՐ, փօշի (բօրակս լուացքի համար, շվոցներ, տաք գուլբաներ, 3,000 պատուկներ հատը 20 կ., 600 երկաթէ մահճակալներ 5—55 ր., գլխարկներ, շորեր, դրապ, արհեստական ծաղիկներ ապակէ ծածկոցներով և շատ ուրիշ ապրանքներ, ծախվում են ԿԻՍԱԳՆՈՎ մինչև նոր տարին ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅՈՒՄ:

4—8

ԵՈԼԿԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Վ. ԳՐԻՎՆԱԿԻ գեղատան խանութի մէջ ստացված են բազմատեսակ և էժանագին մանկական ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐ ԵՈԼԿԱՆԵՐԻ համար և պարֆիւմրի հաւաքածուներ շքեղ տուփերի մէջ ընծաների համար, նոյնպէս սեննակի բէնգալեան կրակներ, այրվող թելեր և մանկական փամփուշտներ:

4—10

Արդէն վաղուց մամուլի տակից դուրս եկած Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII գրքոյկը:

„ՂԸԼԸՑԷ ԿԸՆԱՆՈՑ ՊԸՆԸՓԵՇԱԿԸ“

(Ղարաբաղի բարբառով և նոյն կեանքից)

Հեղ. Կ. Կ. Մ. Շահնազարեանց:

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է „Ազբիւրի“ խմբագրատան (Мих. ул. д. № 127) և Թիֆլիսի յայտնի գրավաճառանոցներում:

Գրքոյկին կից տպուած են Ղարաբաղի լեզուի քերականական մի քանի յատկութիւններ, խորթ խօսքերի բացատրութիւնները և զանազան յայտարարութիւններ:

Գինը 20 կոպէկ է:

Վ ԱՐՇԱՎԱՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԱՏԷՐ ԻՕՍԻՖ ՖՐԱԺԷԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ անգամ ինձ լուրեր են հասնում, որ թոյլ, փափուկ և վատ ԱՐԾԱԹԱՋՐԱԾ իրերը, որոնք ոչինչ գին չունեն, ծախվում են իմ ՖԻՐՄԱՅԻ ՊԱՏՐՈՒԱԿՈՎ: Այդ պատճառով անհրաժեշտ համարեցի ԳՈՐԾԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ բանալ ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, որտեղ քանակութեամբ և մանր կը վաճառվեն իմ գործարանի բոլոր արդիւնաբերութիւնները գործարանական գներով, ՉԸ ՀԱՇԻԵԼՈՎ տեղափոխութեան և խանութի ԾԱԽՍԵՐԸ: Խանութի մէջ կը լինեն իրեր ԿԵՂԾ ԱՐԾԱԹԻՑ, ՄԵԼԽԻՕՐԻՑ և ՄԱՔՈՒՐ ԱՐԾԱԹԻՑ 84%:

Իմ արդիւնաբերութիւնները կատարելապէս փոխարինում են մաքուր արծաթը, մանաւանդ պատիւ ունեմ առաջարկել ԴԱՆԱԿՆԵՐ, ՊԱՏԱՌԱՔԱՂՆԵՐ, ԳԴԱԼՆԵՐ, ԹԷՅԻ ԳԴԱԼՆԵՐ, նոյնպէս ՍԵՐՎԻԶՆԵՐ սեղանի, թէյի և կաֆէի համար:

Այդ իրերը իրանց բոլոր մասերով ԱՄՈՒՐ ԵՆ, լաւ արծաթաջրված, այդ պատճառով նրանց կարելի է կրակի մէջ դնել և ԳՈՅՆԸ չեն կորցնի:

Բոլոր իրերը երկար տարիների գործածութիւնից փչանում են, ուստի ես կարող եմ նրանց ՆՈՐԻՑ արծաթաջրել կամ թէ ԳՆԵԼ իրանց սկզբնական ԱՐԺՈՂՈՒԹԵԱՆ 1/3:

Վաճառականներին և քանակութեամբ գնողներին ԶԻՋՈՒՄՆ է լինում: Օտարաքաղաքացի գնողները կարող են ստանալ իմ ապրանքները նոյն ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, ինչպէս իմ միւս բոլոր խանութներից:

Ասածներիս ճշմարտութեան մէջ յարգելի հասարակութիւնը կարող է համոզվել ԻՄ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ, որ գտնվում է ԴՎՈՐՑՕՎ ԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ վրա, Երալօվի տանը, ԿԱԼԱՄԿԱՐՕՎԻ խանութի ՀԱՆԴԷՊ:

Հասցէ նամակների համար. I. ФРАЖЕ, ТИФЛИСЪ.

Ի. ՖՐԱԺԷ ՎԱՐՇԱՎԱՅԻՑ

4—6 (2)

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1883 ГОДЪ.

ГОДЪ ВТОРОЙ „МОСКВА“ ГОДЪ ВТОРОЙ

ХУДОЖЕСТВЕННО-ЛИТЕРАТУРНЫЙ ЖУРНАЛЪ

Въ журналѣ принимаютъ ближайшее участіе почти всѣ извѣстные русскіе художники.

Журналъ «Москва» составитъ въ годъ 2 большихъ тома болѣе **1200 СТОЛБЦОВЪ** разнообразнаго литературнаго текста.

Историческіе романы и повѣсти, (съ рисунками), очерки и разсказы изъ русской жизни, статьи по вопросамъ искусства, сцены, юмористическіе наброски, остроты, анекдоты, курьезы, переводные иностранные романы и разнообразный отдѣлъ «смѣси».

Въ теченіе года будетъ помѣщено множество виньетокъ, портретовъ и иллюстрацій къ разсказамъ и повѣстямъ.

ВСЕГО БОЛѢЕ ДВУХЪ-СОТЪ БОЛЬШИХЪ, ОРИГИНАЛЬНЫХЪ РИСУНКОВЪ, ИСПОЛНЕННЫХЪ ЦВѢТНЫМИ КРАСКАМИ.

Съ 1-го января начнется печатаніе большаго иллюстрированнаго историческаго романа изъ XIV вѣка

Къ участію въ журналѣ приглашены лучшія литературныя силы.

Всѣмъ подписчикамъ на 1883 годъ будетъ разослано ПЯТНАДЦАТЬ РОСКОШНЫХЪ ХУДОЖЕСТВЕННЫХЪ ПРЕМІЙ, ПЕЧАТАННЫХЪ КРАСКАМИ НА ВИЛЕНЕВОЙ БУМАГѢ БОЛЬШАГО РАЗМѢРА.

ГЛАВНАЯ ГОДОВАЯ ПРЕМІЯ

БОЛЬШАЯ ЛАКИРОВАННАЯ ОЛЕОГРАФІЯ

ИСТОРИЧЕСКАЯ КАРТИНА ХУДОЖНИКА К. В. ЛЕБЕДЕВА

РУССКАЯ СВАДЬБА ВЪ XVI ВѢКѢ.

ПРОВОДЫ МОЛОДЫХЪ ВЪ ОПОЧИВАЛЬНЮ.

За приложенную на пересылку почтовую марку (въ 7 коп.) редакція высылаетъ, всѣмъ желающимъ, для ознакомленія съ журналомъ, подробное объявленіе и образцы многихъ рисунковъ въ краскахъ.

П О Д П И С Н А Я Ц Ѣ Н А:

На годъ безъ доставки	7 р. — к.	На годъ съ доставкой и пересылкой . .	8 р. — к.
На полгода	4 „ — „	На полгода	5 „ — „
На одинъ мѣсяцъ безъ главной премій . .	1 „ — „	На одинъ мѣсяцъ.	1 „ 50 „

Для Гг. служащихъ, какъ въ частныхъ такъ и казенныхъ учрежденіяхъ (въ С.-Петербургѣ, Москвѣ и другихъ городахъ) допускается разсрочка за ручательствомъ Гг. казначеевъ и управляющихъ.

Подписка принимается во всѣхъ книжныхъ магазинахъ Москвы и Петербурга, **Въ конторѣ редакціи: при литографіи И. И. Клангъ уголъ Знаменки, д. Звѣрева,** въ отдѣленіи конторы редакціи: Петровка, домъ Петровскаго монастыря, при типографіи А. В. Дитмаръ.

Гг. иногородные подписчики благоволятъ обращаться исключительно въ контору редакціи на имя И. И. Клангъ.

3—3

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԷԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼ ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

„Ժուրնալ դ'Օրիան“ լրագրի հին բաժանորդներին դադարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

„L'Oriental“ թերթի տարեկան գինը 8 րուբլ է, կէս տարվանը 4 րուբլ:

Գրվել կարելի է „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէննայում դիմելով հետևեալ հասցէով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 21 Декабря 1882 года. Типогр. Главн. Упр. Главноначал. гражд. час., Лор.-Мелик. ул. каз. д.